

Hannuitsesteenweg (Schietstand), Tienen

Programma van Maatregelen

Auteur:

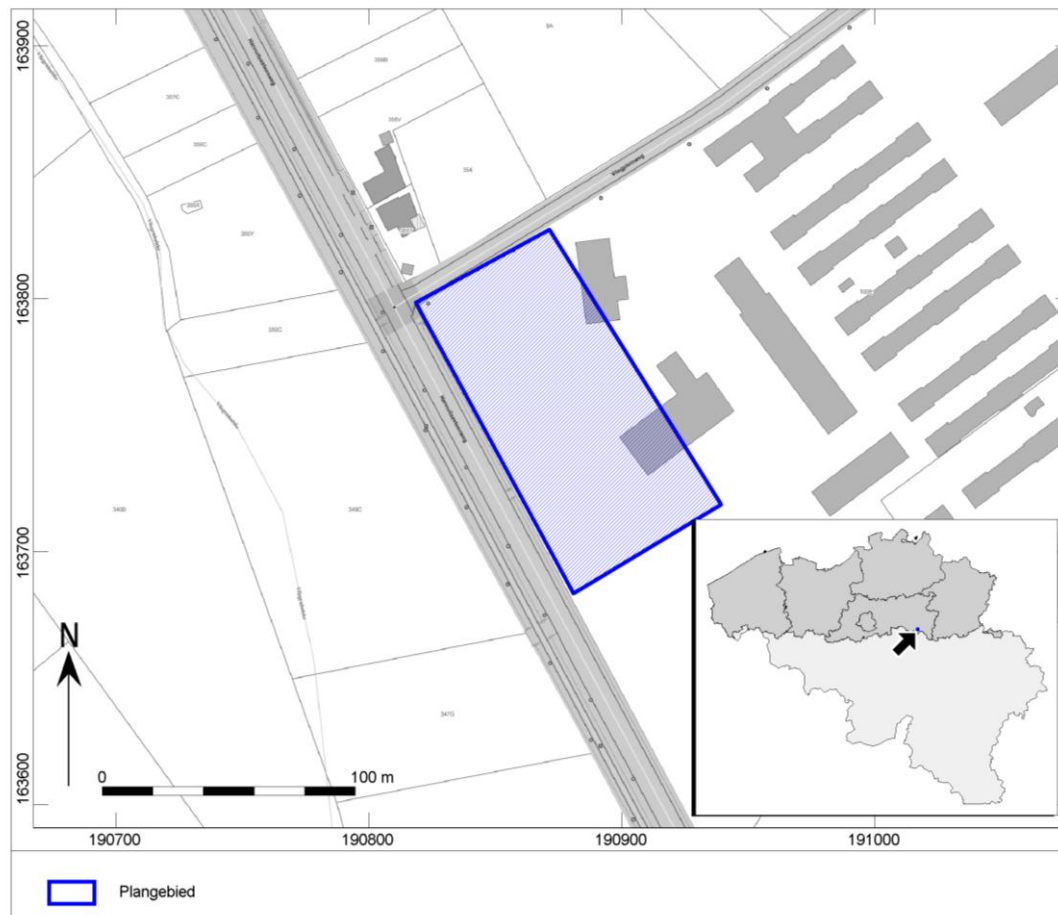
J. Van Bavel (bureauonderzoek, veldwerkleidster)

Autorisatie:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

1 Inleiding

In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in juli en september 2017 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Schietstand aan de Hannuitsesteenweg in Tienen (afb. 1). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen bouw van een nieuw gebouw, namelijk een schietstand.



Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Het uitgevoerde vooronderzoek

Het plangebied zal onderhevig zijn aan de bouw van een nieuwe schietstand (afb. 10 tot en met 18, pag. 15 tot en met 18 in archeologienota). Vooraleer deze werkzaamheden zullen plaatsvinden, dienen het huidige officiersgebouw, de bunker en de sporthal gesloopt te worden. Het officiersgebouw zal volledig gesloopt worden, inclusief funderingen en rioleringen. De voorzijde van het kelderniveau bevindt zich op het maaiveld, de achterzijde van het kelderniveau bevindt zich op 3,5 m –mv, aangezien het zich ook situeert in de helling. Onbekend is in hoeverre mate de bunker en de huidige sporthal bodemverstoring heeft opgelopen. Ze zijn niet onderkelderde, volgens de opdrachtgever. De opdrachtgever heeft geen zicht op welke funderingstechniek hier toegepast zal zijn.

De nieuwe gebouwen bestaan uit een gelijkvloers en deels een eerste verdieping (afb. 11 en 12, pag. 16 in archeologienota). Er komen geen kelders. Door het grote hoogteverschil op het terrein zit het gebouw wel deels in de helling “ingegraven” (afb. 15, pag. 16 in archeologienota). Dit zal ter hoogte van het groendak zijn (zie rode cirkel op afb. 11, pag. 16 in archeologienota). Hierbij zal men circa 3 m –mv gaan. De donkergroene zone representeert hierbij de helling. Het gebouw met de tien koepels dat zich situeert in

deze zone, zal zich op het maaiveld bevinden. Het overige gebouw dat zich ten noorden van het plangebied bevindt, zal ook op het maaiveld worden aangelegd. Rekening moet er gehouden worden dat ook hier een funderingsdiepte zal aangelegd worden. Hoeveel deze bedraagt, is onbekend. Het volledig maaiveld zal door de toekomstige werkzaamheden verstoord worden.

De positie van de nutsvoorzieningen zijn nog niet bepaald, maar ook deze zullen een minimale diepteverstoring met zich meebrengen. Afb. 10 (pag. 15 in archeologienota) geeft het inplantingsplan weer van de toekomstige werkzaamheden. Aan de inkom van het gebouw (geel sterretje op afb. 10, pag. 15 in archeologienota) zullen er parkeerplaatsen worden voorzien. Rondom het gebouw zal een buitenverharding komen, alsook groenzones. Bepaalde bomen en buitenverharding zullen behouden blijven (groene cirkels en donkerblauwe rechthoeken op afb. 10, pag. 15). De aanleg van de parkeerplaatsen en nieuwe buitenverharding zal een verstoring van circa 50 cm met zich meebrengen. De aanleg van nieuwe beplanting zal ook een minimale bodemverstoring met zich meebrengen. Onbekend is hoeveel.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

- Bureauonderzoek

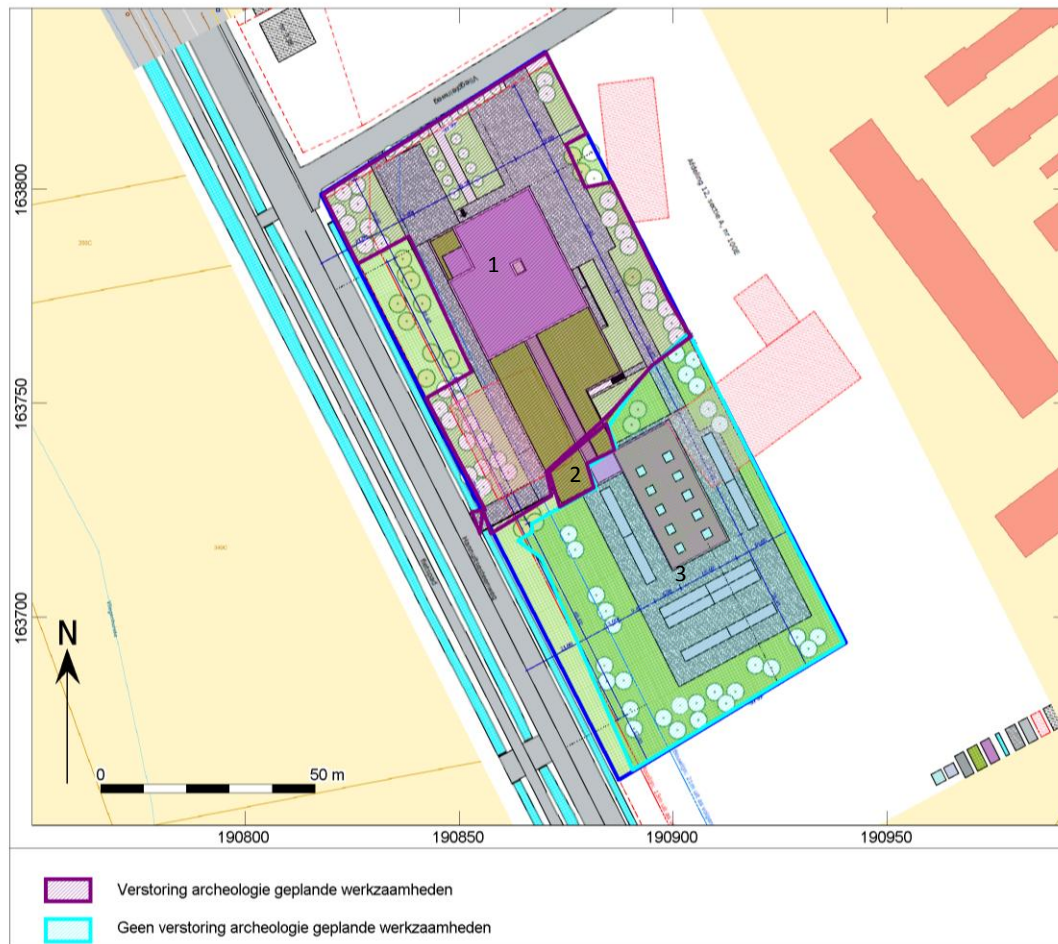
Op basis van de landschappelijk ligging van het plangebied, gelegen in de Leemstreek, bestaat er in potentie een archeologische verwachting voor de aanwezigheid van resten vanaf het Laat-Paleolithicum. Resten uit deze periode, alsook het Mesolithicum, bestaan voornamelijk kortstondige bewoningssporen, zoals een kampplaats. Deze kampplaatsen waren voornamelijk gelegen op de overgangszones van droog naar nat en komen voornamelijk voor op een plateau- of terrasrand in een omgeving van open water, zoals bijvoorbeeld een rivier. Het plangebied bevindt zich hierbij op een overgang van een lager naar een hoger gelegen gebied waarbij bepaalde zones in het gebied nog eens extra zijn opgehoogd. Daarnaast is in de nabije omgeving de waterloop, De Berger, aanwezig. Onbekend is haar exacte datering. Er zijn in de nabije omgeving echter nog geen meldingen betreffende Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. Tevens mag dit laatste niet als basis worden genomen voor het bepalen van een archeologische verwachting.

Eventueel aanwezige archeologische resten vanaf het Midden-Neolithicum zullen zich manifesteren als een vindplaats met een sporenniveau. Vanaf deze periode ging de mens over naar landbouw. De gronden waar geakkerd kon worden, speelden dan ook een belangrijke rol. De eerste boeren kozen dan ook plaatsen waar goed ontwaterde en mineralogisch rijke gronden gelegen waren. Momenteel is het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (OB). Er bestaat de mogelijkheid dat de bodem reeds verstoord is door de aanleg van de huidige gebouwen op het plangebied, alsook de eventuele voorbereiding van de ophogingen in bepaalde zones van het plangebied, maar dit is niet zeker. Meer waarschijnlijk is dat de Abp-bodem (Droge colluviale leembodem zonder profiel) kan doorgetrokken worden doorheen het plangebied. Deze zouden goede akkerlandgronden zijn. Daarnaast zouden ze eventuele archeologische resten kunnen bedekken. Onbekend is momenteel de dikte van het colluvium. Er bestaat ook de mogelijkheid dat een Aba1-bodem voorkomt in het plangebied. Dit is een geschikte bodem voor akkerbouw. In de nabije omgeving zijn enkele CAI-meldingen die betrekking hebben op IJzertijd, Romeins en Middeleeuws. Afgeleid uit de historische bronnen zou het vliegveld ook onderhevig zijn geweest aan WO II. Tot slot situeert het plangebied op een overgang tussen hoger en lager gelegen gebied. Dit was een ideale plaats voor bewoning vanaf het Neolithicum.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kunnen eventuele archeologische resten en sporen vanaf het Laat-Paleolithicum verstoren in het noordelijke gedeelte van het plangebied (nummer 1 op afb. 2). Hierbij zal er circa 4456 m² verstoord worden. Dit is circa 49,5% van het totale plangebied. Hierbij moet er rekening gehouden worden dat de plaats waar de bunker en het huidige officiersgebouw zijn gelegen reeds is opgehoogd. Eventuele archeologische resten aan het oorspronkelijk maaiveld zullen op deze plaatsen reeds verstoord kunnen zijn door de aanleg van de ophoging. Diepere sporen en resten kunnen hier nog aanwezig zijn. De geplande werkzaamheden zullen deze sporen en resten kunnen verstoren wanneer men de ophogingen op deze plaatsen egaal zal maken met de rest van het noordelijke gedeelte in het plangebied. Ook ter hoogte van het groendak (nummer 2 op afb. 2), daar waar men 3 m –mv zal gaan, zullen eventuele archeologische resten verstoord kunnen worden. Hierbij zal men in de helling van 2 meter moeten gaan. Dit bedraagt circa 140 m². Dit is circa 1,5% van het plangebied. Hierbij ligt dit gedeelte net naast de bunker. Hoogstwaarschijnlijk zullen eventuele archeologische resten aan het oorspronkelijk maaiveld hierbij reeds verstoord zijn. Diepere sporen en resten kunnen nog wel aanwezig zijn. Tot slot zou de consequentie van de

voorgenomen ingreep geen archeologische resten en sporen mogen aantasten in het zuidelijke gedeelte van het plangebied, aangezien deze zone van het plangebied opgehoogd zou zijn met 2 m, volgens het DTM (nummer 3 op afb. 2).

Zie afb. 2 ter verduidelijking.



Afb. 2. Verstoring door geplande werkzaamheden aan de archeologie.

Het bureauonderzoek heeft nog onvoldoende informatie gegenereerd om de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven. Buiten enkele verstoorde zones in bepaalde delen van het plangebied geldt voor het gehele plangebied een archeologische verwachting vanaf het Laat-Paleolithicum. Eventueel aanwezige vindplaatsen zijn echter nog niet opgespoord en begrensd. Daarom kan er nog geen uitspraak gedaan worden over het al dan niet nemen van maatregelen. Ook kan er nog geen plan van aanpak voor een archeologische opgraving of behoud in situ opgemaakt worden.

In dit stadium van het vooronderzoek is het aangewezen om eerst een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren. Met dit onderzoek wordt op een zeer gerichte, onschadelijke manier de aardkundige opbouw en ontstaan geschiedenis in kaart. Verder wordt ook de intactheid van de bodem bekeken om de archeologische potentie in te schatten. Zo kan er een vergelijking worden gemaakt met de bodemkaart, alsook het Digitaal Terreinmodel.

Vervolgonderzoek in het plangebied heeft een groot potentieel tot kennisvermeerdering. In de gemeente is er nog niet veel archeologisch onderzoek uitgevoerd. Dit onbebouwde plangebied biedt de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de positie van bewoningslocaties in het landschap. Voor de perioden hierna kan kennis bekomen worden over een eventuele bewoningscontinuïteit of juist discontinuïteit en over de ouderdom van de deelgemeente Goetsenhoven.

- Landschappelijk bodemonderzoek

Aan de hand van de aardwetenschappelijke waarden blijkt dat het plangebied bestaat uit een droge leembodem met een aangetaste, bebouwde OB bodem. Het plangebied is te situeren op helling van een hoger gelegen, zuidelijk lössplateau naar een veel lager, noordelijke lössplateau. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van de löss, kunnen in potentie archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum (geologisch tijdperk = Laat-Pleistoceen) verwacht worden. Deze oudste resten bevinden zich aan het oorspronkelijk maaiveld en manifesteren zich in de vorm van vuursteen en houtskoolconcentraties. Deze zijn vermoedelijk niet meer geheel intact aanwezig omwille van het gebruik als akkerland sinds de middeleeuwen of Nieuwe tijd. Op basis van de historische bronnen en het kaartmateriaal blijkt dat het plangebied altijd landbouwgrond was zonder bebouwing. Op basis van de beschikbare gegevens kan er rekening gehouden worden met verstoringen van circa 30-40 cm (<40 cm -mv) als gevolg van ploegactiviteiten. Binnen het plangebied zijn, buiten de al bekende 20^{ste} eeuwse verstoringen door het gebruik als kazerneterrein van het vliegveld Goetsenhoven ook verstoringen te verwachten van graafwerkzaamheden voor kabels en leidingen, waardoor de verwachte intactheid van de bodem naar verwachting niet goed is.

Het plangebied zal onderhevig zijn aan de bouw van een nieuwe schietsstand. Vooraleer deze werkzaamheden zullen plaatsvinden, dienen het huidige officiersgebouw, de bunker en de sporthal gesloopt te worden. Het officiersgebouw zal volledig gesloopt worden, inclusief funderingen en rioleringen. De voorzijde van het kelderniveau bevindt zich op het maaiveld, de achterzijde van het kelderniveau bevindt zich op 3,5 m -mv, aangezien het zich ook situeert in de helling. Onbekend is in hoeverre mate de bunker en de huidige sporthal bodemverstoring heeft opgelopen. Ze zijn niet onderkeldert.

Er is geopteerd om landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren omdat er in het plangebied reeds nog geen boringen zijn doorgevoerd. Er is bijgevolg niet geweten of de bodem intact is. Uit het bureauonderzoek is er een archeologische verwachting vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen. Latere bewoning voor het vliegveld wordt niet verwacht. Indien de bodem niet intact is, dan is vooral de kans op eventueel intacte archeologische vuursteen resten klein.

Het landschappelijk bodemonderzoek had als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname met 10 boringen in een 30 x 30 m grid. Vier boringen zijn gestuit op begraven ondoordringbare puinlagen. De rest van de boringen kon voldoende diep worden doorgezet om een beeld van de intactheid van de bodem te vormen.

Uit de veldinspectie en de boorgegevens kan geconcludeerd worden dat in de periode 1922-1997 de bouw- en graafwerkzaamheden voor de militaire gebouwen en infrastructuur de oude leembodem sterk heeft aangetast. De oorspronkelijke leembodem is niet meer intact.

Op basis van het bureauonderzoek had het intacte deel van het plangebied een archeologische verwachtingswaarde vanaf het Laat-Paleolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen. Latere perioden tonen op oude kaarten geen bewoning doch landbouwgebieden. Op basis van het veldonderzoek en geconstateerde slechte intactheid van de loss bodem kan deze verwachting van het plangebied flink afgeschaald worden. Vanaf 1922 tot 1997 was het plangebied intensief in gebruik als kazerneterrein behorende het vliegveld Goetsenhoven. De gemetselde, intacte bunker dateert uit de periode 1922-1940. Het plangebied kan tweemaal getroffen zijn door bombardementen van het vliegveld in de laatste oorlog. Al deze gebeurtenissen hebben geleid tot een slechte intactheid van de bodem waardoor de archeologische verwachting sterk afgeschaald is.

Derhalve kan geconcludeerd worden dat het plangebied voldoende is onderzocht om een uitspraak te doen betreffende de archeologische waarde van het plangebied. Het plangebied is gezien de aangetoonde 20^{ste} eeuwse militaire verstoringen voldoende onderzocht. Er wordt bijgevolg geen verder vervolgonderzoek geadviseerd.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.